

จรรยาบรรณการใช้สัตว์ เพื่อนานทางวิทยาศาสตร์

สภาวิจัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์
สภาวิจัยแห่งชาติ

พิมพ์ครั้งที่ ๒ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๕๙

ISBN 974-326-393-4

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
๑๙๖ ถนนพหลโยธิน จตุจักร กทม ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๗๙ ๘๗๕๑

พิมพ์ที่

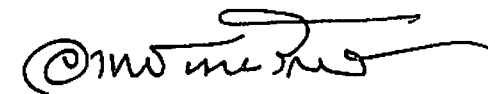
โรงพิมพ์ บริษัทอาร์ตแอนด์ฟาร์ท อีพเดท จำกัด
๕๙๙/๗๑ หมู่ ๕ ถนนศรีนครินทร์ ต.สำโรงเหนือ
อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๓๘๓ ๕๙๕๕

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำ "จรรยาบรรณการใช้สัตว์ สภาวิจัยแห่งชาติ" ขึ้น และประกาศเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา เพื่อเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติสำหรับนักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ ผู้เลี้ยงและใช้สัตว์ในงานทางวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย ทั้งงานวิจัย งานทดสอบ งานผลิตชีววัตถุ และงานสอน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม คุณธรรม มนุษยธรรม และหลักวิชาการที่เหมาะสม อันจะทำให้มีการสูญเสียชีวิตสัตว์เท่าที่จำเป็น และไม่ทำให้สัตว์ต้องทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะนำไปสู่ผลงานที่ถูกต้องแม่นยำเป็นที่ยอมรับของสากลและแข่งขันได้กับนานาชาติ

การจัดพิมพ์ในครั้งนี้ได้มีการปรับแก้ชื่อเป็น "จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ" รวมทั้งได้ปรับแก้เนื้อหาบางประการจากที่ได้เคยพิมพ์ในครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น และในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ได้จัดพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษ (Ethical Principles and Guidelines for the Use of Animals for Scientific Purposes) ขึ้นด้วย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสาร "จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ" ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่จัดพิมพ์ขึ้นนี้จะ เป็นประโยชน์ต่องานเลี้ยงและใช้สัตว์ในงานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย และช่วยให้งานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์การแพทย์ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และเทคโนโลยีชีวภาพ ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสากล ตลอดจนช่วยให้งานผลิตและพัฒนายาสมุนไพร วัคซีน อาหาร และอาหารเสริม ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับและแข่งขันได้กับนานาชาติ ต่อไป

(ศาสตราจารย์ อานนท์ บุญยรัตเวช)

เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

กรกฎาคม ๒๕๕๙

กิตติกรรมประกาศ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ขอขอบคุณ “คณะทำงาน ร่างจรรยาบรรณการใช้สัตว์” ที่ได้ร่วมกันจัดทำ “จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ” นี้ขึ้นจนเป็นผลสำเร็จภายในระยะเวลาอันสั้น

ขอขอบคุณ “คณะอนุกรรมการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์” ที่ได้ร่วมกันพิจารณาปรับแก้ “จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ” ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพิมพ์ครั้งนี้ และได้ช่วยเป็นบรรณาธิการในการจัดแปล “จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ” เป็นภาษาอังกฤษ และขอขอบคุณ พระภิกษุ มโนเมตตานนโท ที่ได้ช่วยแปล “จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ” ฉบับภาษาอังกฤษ (Ethical Principles and Guidelines for the Use of Animals for Scientific Purposes) จนเป็นผลสำเร็จ

๒๕

จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ สภาวิจัยแห่งชาติ

บทนำ

นับแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน สัตว์หลากชนิดจำนวนมากหลายสิบล้านตัวได้ถูกนำมาใช้ในงานวิจัย งานทดสอบ และงานสอน ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสัตว์ ความจำเป็นที่จะต้องใช้สัตว์เพื่อการนี้ ยังมีอยู่ต่อไป เนื่องจากในหลาย ๆ กรณียังไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะนำมาใช้ทดแทนได้ดีกว่าหรือดีเท่า

อย่างไรก็ตาม ตลอดเวลาที่ผ่านมา ผู้ใช้สัตว์จำนวนไม่น้อยละเลยคุณธรรมที่พึงมีต่อสัตว์ ไม่คำนึงถึงชีวิตสัตว์ที่จะต้องสูญเสียไปในการทดลองแต่ละครั้ง ไม่คำนึงถึงวิธีการที่นำมาใช้จะทำให้เกิดความทรมานและสร้างความเจ็บปวดแก่สัตว์หรือไม่ ไม่คำนึงถึงความกดดันที่สัตว์ได้รับเนื่องจากถูกกักขังสูญเสียอิสรภาพ และไม่คำนึงถึงการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าที่ถูกนำออกจากป่ามาใช้โดยไม่มีการเพาะขยายพันธุ์เพิ่ม ด้วยเหตุนี้กลุ่มพิทักษ์สิทธิของสัตว์ กลุ่มต่อต้านการทรมานสัตว์ และกลุ่มอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จึงต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ บางครั้งมีการทำลายทรัพย์สิน บางครั้งรุนแรงถึงกับเสียชีวิต กลุ่มผู้ใช้สัตว์และผู้รักษากฎหมายจึงกำหนดมาตรการต่าง ๆ ขึ้นใช้เป็นแนวทางปฏิบัติรวมทั้งออกกฎหมายบังคับใช้ เช่น ประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่ออกกฎหมายเกี่ยวกับการทรมานสัตว์ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๙ และปรับปรุงให้รัดกุมยิ่งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ จนเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีการควบคุมใช้สัตว์ในงานวิจัยที่เข้มงวดที่สุด

องค์กรระหว่างประเทศคือ สภาองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ (Council for International Organization of medical Science หรือ CIOMS) ได้จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้ใช้สัตว์ทดลองและกลุ่มผู้คัดค้านจากทั่วโลก ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ และได้จัดทำข้อสรุปเป็นแนวทางการปฏิบัติในการใช้สัตว์เพื่อการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ (International Guiding Principles for Biomedical Research Involving Animals) ซึ่งหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย

ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดจรรยาบรรณควบคุมการใช้สัตว์ทดลองในประเทศของตน
 อย่างได้ผล จรรยาบรรณดังกล่าวได้นำไปสู่มาตรฐานต่าง ๆ เช่น การพัฒนาพันธุกรรมของ
 สัตว์ ขึ้นอย่างหลากหลาย และนำไปสู่การใช้พันธุวิศวกรรมในการผลิตสัตว์ เพื่อแก้ไขปัญหาโรค
 ต่าง ๆ ที่ยังไม่มีสัตว์เป็นต้นแบบ นอกจากนี้ จรรยาบรรณนี้ยังได้นำไปสู่การเลี้ยงสัตว์อย่าง
 เป็นระบบ และได้พัฒนาเทคนิคในการปฏิบัติต่อสัตว์แต่ละชนิด โดยเฉพาะเพื่อลดความ
 ทรมานของสัตว์ลง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะนำวิธีการทางด้านคณิตศาสตร์ ด้าน
 คอมพิวเตอร์ และ In vitro biological system มาใช้แทนการใช้สัตว์ เพื่อลดจำนวนการใช้
 สัตว์ลงแต่วิธีการเหล่านี้ได้ผลเฉพาะบางกรณีเท่านั้นยังไม่สามารถใช้ทดแทนได้ทุกกรณี

นักวิชาการที่ใช้สัตว์ในการทดลองต่างตระหนักดีว่า พันธุกรรมของสัตว์
 สภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดู และเทคนิคที่ใช้ปฏิบัติต่อสัตว์ เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อผลการ
 ทดลอง คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยวิทยาศาสตร์สัตว์ทดลอง (International
 Committee on Laboratory Animal Science, ICLAS) ได้แนะนำให้นักวิจัย รายงาน
 ปัจจัยทั้งสามอย่างละเอียดในการรายงานผลการวิจัย และได้เรียกร้องให้วารสารที่ตีพิมพ์
 ผลงานวิจัยทางวิชาการตีพิมพ์เฉพาะผลงานที่เสนอรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ในการใช้สัตว์
 เท่านั้น รวมทั้งเสนอให้แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยยกเลิกการให้ทุนในกรณีที่ผู้ได้รับทุนวิจัย
 ปฏิบัติผิดแผนงานการใช้สัตว์ที่ได้เสนอไว้ ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวได้รับการสนับสนุนทั้งจาก
 วารสารและแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยเป็นอย่างดี

ในปัจจุบัน วิทยาการด้านวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง
 มีผู้ใช้สัตว์ในงานวิจัย งานทดสอบ งานสอน และงานผลิตชีววัตถุ เป็นจำนวนมาก
 เช่นเดียวกับในต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวของประเทศไทย มี
 มาตรฐานในระดับสากล สภาวิจัยแห่งชาติ จึงเห็นควรกำหนด “จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่อ
 งานทางวิทยาศาสตร์” ขึ้น เพื่อให้ให้นักวิจัยและนักวิชาการ ได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการใช้
 สัตว์อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสัตว์
 อย่างแท้จริง ต่อไป

นิตยสาร

“จรรยาบรรณ”	หมายถึง	หลักความประพฤติอันเหมาะสม แสดงถึงคุณธรรมและ จริยธรรมในการประกอบอาชีพ ที่กลุ่มบุคคล แต่ละสาขา วิชาชีพประมวลขึ้นไว้เป็นหลัก เพื่อให้สมาชิกในสาขา วิชาชีพนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียงและส่งเสริม เกียรติคุณของสาขาวิชาชีพของตน
“สัตว์”	หมายถึง	สัตว์ที่มีกระดูกสันหลังทุกชนิด รวมถึง สัตว์ทดลอง สัตว์ป่า
“สัตว์ทดลอง”	หมายถึง	สัตว์ที่ถูกนำมาเพาะเลี้ยงในที่กักขัง สามารถสืบสายพันธุ์ได้ ซึ่งมนุษย์นำมาใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีทุกสาขา
“สัตว์ป่า”	หมายถึง	สัตว์ทุกชนิดที่เกิดหรือดำรงชีวิตอยู่ในป่าตามธรรมชาติ
“ผู้ใช้สัตว์”	หมายถึง	ผู้ใช้สัตว์ในงานวิจัย งานทดสอบ งานสอน และงานผลิตชีว วัตถุ ในเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกสาขา
“องค์การ”	หมายถึง	สถาบันการศึกษาทุกระดับ หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานเอกชน และองค์กรต่าง ๆ
“จรรยาบรรณการใช้สัตว์ เพื่องานทางวิทยาศาสตร์”	หมายถึง	หลักเกณฑ์ที่ผู้ใช้สัตว์และผู้เลี้ยงสัตว์เพื่อ งานวิจัย งานทดสอบ งานผลิตชีววัตถุ และงานสอน ในเชิง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทุกสาขา ยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ การดำเนินงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม คุณธรรม มนุษยธรรม และหลักวิชาการที่เหมาะสม ตลอดจนจนเป็น มาตรฐานการดำเนินงานที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน

๓

จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์

๑. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตสัตว์

ผู้ใช้สัตว์ต้องใช้สัตว์เฉพาะกรณีที่ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าเป็นประโยชน์และจำเป็นสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสัตว์ และ/หรือความก้าวหน้าทางวิชาการ และได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมเท่าหรือเหมาะสมกว่า

๒. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักถึงความแม่นยำของผลงานโดยใช้สัตว์จำนวนน้อยที่สุด

ผู้ใช้สัตว์จะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติทางพันธุกรรมและคุณสมบัติทางสุขภาพของสัตว์ที่จะนำมาใช้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการใช้สัตว์ เพื่อให้มีการใช้สัตว์จำนวนที่น้อยที่สุด และได้รับผลงานที่ถูกต้องแม่นยำมากที่สุด

๓. การใช้สัตว์ป่าต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและนโยบายการอนุรักษ์สัตว์ป่า

การนำสัตว์ป่ามาใช้ ควรกระทำเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาวิจัย โดยไม่สามารถใช้สัตว์ประเภทอื่นทดแทนได้ และการใช้สัตว์ป่านั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและนโยบายการอนุรักษ์สัตว์ป่า

๔. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักว่าสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์

ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักว่า สัตว์มีความรู้สึกเจ็บปวดและมีความรู้สึกตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม เช่นเดียวกับมนุษย์ จึงต้องปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความระมัดระวังทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การขนส่ง การใช้วัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยงสัตว์ การจัดการสภาพแวดล้อมของสถานที่เลี้ยง เทคนิคในการเลี้ยง และการปฏิบัติต่อสัตว์ โดยไม่ให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด ความเครียด หรือความทุกข์ทรมาน

๕. ผู้ใช้สัตว์ต้องบันทึกข้อมูลการปฏิบัติต่อสัตว์ไว้เป็นหลักฐานอย่างครบถ้วน

ผู้ใช้สัตว์ต้องปฏิบัติต่อสัตว์ตรงตามวิธีการที่เสนอไว้ในโครงการ และต้องจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างละเอียด ครบถ้วน พร้อมทั้งจะเปิดเผยหรือชี้แจงได้ทุกโอกาส

๓

จรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์และแนวทางปฏิบัติ

แนวทางปฏิบัติ

๑. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตสัตว์

ผู้ใช้สัตว์ต้องใช้สัตว์เฉพาะกรณีที่ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าเป็นประโยชน์และจำเป็นสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสัตว์ และ/หรือความก้าวหน้าทางวิชาการ และได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมเท่าหรือเหมาะสมกว่า

๑.๓ ก่อนการใช้สัตว์ ผู้ใช้สัตว์ต้องนำเสนอโครงการที่แสดงถึงแผนงานและขั้นตอนการใช้ พร้อมทั้งเหตุผลความจำเป็นและประโยชน์ที่จะมีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์หรือสัตว์ และ/หรือความก้าวหน้าทางวิชาการ และข้อมูล หลักฐาน หรือเหตุผลที่แสดงว่า ไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ทดแทนได้ในสภาวะการณ์ขณะนั้น

๑.๔ เมื่อสิ้นสุดการใช้สัตว์ ผู้ใช้สัตว์ต้องดำเนินการให้สัตว์ตายอย่างสงบ กรณีที่จำเป็นต้องให้สัตว์นั้นมีชีวิตอยู่ต่อไป ผู้ใช้สัตว์ต้องแสดงเหตุผลความจำเป็นและระบุวิธีการเลี้ยงสัตว์ให้ชัดเจนไว้ในโครงการที่นำเสนอต่อคณะกรรมการของสถาบันทุกครั้งก่อนที่จะดำเนินโครงการ และต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูแลสัตว์นั้นเองโดยไม่ใช้สถานที่หรือทรัพย์สินขององค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ปล่อยสัตว์กลับคืนสู่ธรรมชาติ

๑.๑ ผู้ใช้สัตว์ควรใช้สัตว์เฉพาะในกรณีที่จำเป็นสูงสุด หลีกเลี่ยงไม่ได้หรือไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมเท่านั้น ไม่ใช้สัตว์อย่างพร่ำเพรื่อ ทั้งนี้ ผู้ใช้สัตว์ต้องยอมรับและตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตสัตว์และศีลธรรมตามหลักศาสนา

๑.๒ ก่อนการใช้สัตว์ ผู้ใช้สัตว์ต้องศึกษาข้อมูลหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นอย่างถี่ถ้วน และนำข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาพิจารณาประกอบการศึกษา ทดลอง เพื่อให้การใช้สัตว์มีประสิทธิภาพสูงสุด

**๒. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักถึง
ความแม่นยำของผลงานโดย
ใช้สัตว์จำนวนน้อยที่สุด**

ผู้ใช้สัตว์จะต้องคำนึงถึงคุณสมบัติทาง พันธุกรรม และคุณสมบัติทางสุขภาพ ของสัตว์ที่จะนำมาใช้ ให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการใช้ สัตว์ เพื่อให้มีการใช้สัตว์จำนวนที่น้อย ที่สุด และได้รับผลงานที่ถูกต้อง แม่นยำมากที่สุด

- ๒.๓ ผู้ใช้สัตว์ ควรเลือกใช้สัตว์จากแหล่งเพาะขยายพันธุ์ที่มีประวัติการสืบสายพันธุ์ และมีคุณสมบัติทางพันธุกรรมคงที่ มีข้อมูลทางด้านพันธุกรรมและระบบการเลี้ยง และพร้อมที่จะให้บริการได้ทุกรูปแบบของชนิด สายพันธุ์ เพศ อายุ น้ำหนัก และจำนวน สัตว์ตามความต้องการของผู้ใช้สัตว์อย่างต่อเนื่อง
- ๒.๔ ผู้ใช้สัตว์ ควรเลือกใช้สัตว์จากแหล่งที่มีการเลี้ยงด้วยระบบใดระบบหนึ่ง ดังต่อไปนี้
- ๒.๔.๑ Strict Hygienic Conventional
 - ๒.๔.๒ Specified Pathogen Free
 - ๒.๔.๓ Germ Free
- ๒.๕ ผู้ใช้สัตว์ ควรนำสัตว์ที่ไม่มีประวัติการสืบสายพันธุ์มาใช้เฉพาะในกรณีที่เป็นสิ่ง ตรงกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการศึกษาวิจัยเท่านั้น
- ๒.๖ ผู้ใช้สัตว์ ควรเลือกใช้วิธีการศึกษาวิจัย วิธีการเลี้ยงสัตว์ วิธีการปฏิบัติต่อสัตว์ การ วางแผนการวิจัย และการวิเคราะห์ผลการวิจัย ที่ถูกต้องทั้งทางเทคนิคและสถิติ

แนวทางปฏิบัติ

- ๒.๑ ผู้ใช้สัตว์ ควรศึกษาและพิจารณา ข้อมูลด้านพันธุกรรมและระบบการ เลี้ยงที่มีอยู่ในแหล่งเพาะขยายพันธุ์ อย่างรอบคอบ ก่อนการใช้สัตว์
- ๒.๒ ผู้ใช้สัตว์ ควรเลือกใช้ชนิดและสาย พันธุ์ของสัตว์ที่มีคุณสมบัติทาง พันธุกรรมตรงกับวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของงานวิจัย และใช้สัตว์ จำนวนน้อยที่สุด ที่จะให้ผลงาน ถูกต้อง แม่นยำ และเป็นที่ยอมรับ โดยการใช่วิธีการทางสถิติคำนวณหา จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสม

**๓. การใช้สัตว์ป่าต้องไม่ขัดต่อ
กฎหมายและนโยบายการ
อนุรักษ์สัตว์ป่า**

การนำสัตว์ป่ามาใช้ ควรกระทำ เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นต่อการ ศึกษาวิจัย โดยไม่สามารถใช้สัตว์ ประเภทอื่นทดแทนได้ และการใช้ สัตว์ป่านั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และนโยบายการอนุรักษ์สัตว์ป่า

**๔. ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักว่าสัตว์
เป็นสิ่งมีชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์**

ผู้ใช้สัตว์ต้องตระหนักว่า สัตว์มี ความรู้สึกเจ็บปวดและมีความรู้สึก ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม เช่น เดียวกับมนุษย์ จึงต้องปฏิบัติต่อสัตว์ ด้วยความระมัดระวังทุกชั้นตอนนับ ตั้งแต่การขนส่ง การใช้วัสดุอุปกรณ์ใน การเลี้ยงสัตว์ การจัดการสภาพแวดล้อม ของสถานที่เลี้ยง เทคนิคในการเลี้ยง และการปฏิบัติต่อสัตว์ โดยไม่ให้สัตว์ ได้รับความเจ็บปวด ความเครียด หรือ ความทุกข์ทรมาน

แนวทางปฏิบัติ

- ๓.๑ ผู้ใช้สัตว์ ควรใช้สัตว์ป่าเฉพาะกรณีที่ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการวิจัยที่ไม่มีวิธีการ อื่น หรือใช้สัตว์อื่นทดแทนได้
- ๓.๒ ผู้ใช้สัตว์ป่าในการศึกษาวิจัยจะต้อง ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายและ นโยบาย การอนุรักษ์สัตว์ป่าอย่าง ครบถ้วนและเคร่งครัด

แนวทางปฏิบัติ

- ๔.๑ การขนส่งสัตว์ หน่วยงานที่มีการใช้ สัตว์ทดลอง และหน่วยงานที่เพาะเลี้ยง สัตว์ทดลอง ต้องร่วมกันจัดการให้มี ผู้รับผิดชอบดูแลให้การขนส่งสัตว์ทั้ง ทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ มี ผลกระทบต่อสวัสดิภาพและสุขภาพ ของสัตว์น้อยที่สุด และให้สัตว์ได้รับความปลอดภัยมากที่สุด (โดยให้มี ระบบควบคุมอุณหภูมิ ระบบระบาย อากาศ ระบบป้องกันการติดเชื้อ ภาชนะบรรจุสัตว์ที่แข็งแรงมั่นคง ป้องกันสัตว์หลบหนีได้และมีพื้นที่ให้ สัตว์เคลื่อนไหวได้ตามที่กำหนดไว้ใน มาตรฐานสากล)

๔.๒ การจัดสภาพแวดล้อมของสถานที่เลี้ยงสัตว์ ต้องสามารถป้องกันการติดเชื้อ มีการควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศ แสง และเสียง ให้คงที่และเหมาะสมกับความต้องการของสัตว์แต่ละชนิด ไม่สร้างความเครียดให้แก่สัตว์

๔.๓ วัสดุอุปกรณ์เลี้ยงสัตว์

๔.๓.๑ กรงหรือคอกเลี้ยงสัตว์ ต้องแข็งแรงมั่นคงเพียงพอที่จะป้องกันสัตว์หลบหนีได้ และถูกต้องตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้สำหรับ ชนิด ขนาด และจำนวนสัตว์ไม่มีส่วนประกอบที่จะทำให้สัตว์บาดเจ็บและต้องทำด้วยวัสดุที่คงทนต่อสารเคมี หรือความร้อนที่ใช้ในการป้องกันการติดเชื้อ

๔.๓.๒ วัสดุรองนอน ต้องเหมาะกับสัตว์แต่ละชนิด ไม่แหลมคม มีคุณสมบัติที่ซึมซับน้ำแล้วไม่เปื่อยยุ่ย และต้องปลอดจากสารพิษและเชื้อโรค

๔.๓.๓ สัตว์ต้องได้รับอาหารและน้ำที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค สารพิษ และสารก่อมะเร็ง ต้องได้รับอาหารและน้ำกินในปริมาณที่พอเพียงกับความต้องการตามระยะเวลา อาหารต้องมีส่วนประกอบของ โปรตีน ไขมัน แป้ง วิตามิน แร่ธาตุและกาก อย่างครบถ้วน เหมาะสมกับความต้องการของสัตว์แต่ละชนิด

๔.๔ การจัดการ

๔.๔.๑ หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ ต้องเลี้ยงสัตว์ตามระบบการเลี้ยง แบบ Strict Hygienic Conventional หรือ Specified Pathogen Free หรือ Germ Free ระบบใดระบบหนึ่ง อย่างต่อเนื่อง และเข้มงวดกวดขันในการป้องกันการติดเชื้อ โดยดำเนินการตามระบบดังกล่าวข้างต้นอย่างเคร่งครัด

๔.๔.๒ หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ ต้องมีสัตวแพทย์หรือนักวิชาการที่มีพื้นความรู้และประสบการณ์ด้านสัตว์ทดลองและต้องมีพนักงานเลี้ยงสัตว์ที่ผ่านการอบรมการเลี้ยงสัตว์ทดลองที่ได้มาตรฐาน

๔.๔.๓ หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ ต้องมีข้อมูล แหล่งที่มาของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ การป้องกันสัตว์ติดเชื้อ การควบคุมตรวจสอบสภาพแวดล้อม

และการช่วยให้สัตว์ตายอย่างสงบในกรณีที่จำเป็น เพื่อให้สามารถจัดหาวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องและถูกต้องตามความต้องการ พร้อมทั้งต้องมีวัสดุอุปกรณ์สำรอง และหน่วยซ่อมบำรุงที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โดยต้องได้รับงบประมาณในการดำเนินการดังกล่าวอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

๔.๔.๔ หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ ต้องจัดการกำจัดซากสัตว์และขยะปฏิภูม ด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สามารถกำจัดทำลายสารกัมมันตรังสี สารพิษ และเชื้อโรค ไม่ให้ตกค้าง หรือแพร่กระจายเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม และสุขภาพ

๔.๕ เทคนิคในการปฏิบัติต่อสัตว์

๔.๕.๑ ผู้ใช้สัตว์ ต้องกำหนดแผนงานและวิธีการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ไว้ในโครงการอย่างชัดเจน

๔.๕.๒ ผู้ใช้สัตว์และพนักงานเลี้ยงสัตว์ ต้องปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความเมตตา ไม่ทำให้สัตว์ได้รับความเจ็บปวด หรือเกิดความเครียด ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องแสดงเหตุผลทางวิชาการที่ชัดเจนว่าไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว และต้องระบุนวิธีการบำบัดหรือลดความเครียดและความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น ไว้ในโครงการที่เสนอต่อคณะกรรมการของสถาบันไว้ด้วย ทั้งนี้การใช้สัตว์ควรสิ้นสุดลงก่อนที่สัตว์จะได้รับความเจ็บปวดจนถึงตาย

๔.๕.๓ ผู้ใช้สัตว์ ต้องเรียนรู้เทคนิคพื้นฐานการปฏิบัติต่อสัตว์และมีความชำนาญ พร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) การจับและควบคุมสัตว์
- ๒) การทำเครื่องหมายบนตัวสัตว์
- ๓) การแยกเพศ
- ๔) การให้สารทางปาก ผิวหนัง กล้ามเนื้อ เส้นเลือด ฯลฯ
- ๕) การเก็บตัวอย่างเลือด อุจจาระ ปัสสาวะ ชันเนื้อ
- ๖) การทำให้สัตว์สลบ
- ๗) การทำให้สัตว์ตายอย่างสงบ
- ๘) การผ่าซากสัตว์

๕. ผู้ใช้สัตว์ต้องบันทึกข้อมูลการปฏิบัติต่อสัตว์ไว้เป็นหลักฐานอย่างครบถ้วน

ผู้ใช้สัตว์ต้องปฏิบัติต่อสัตว์ตรงตามวิธีการที่เสนอไว้ในโครงการ และต้องจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างละเอียด ครบถ้วน พร้อมทั้งจะเปิดเผยหรือชี้แจงได้ทุกโอกาส

แนวทางปฏิบัติ

- ๕.๑ ผู้ใช้สัตว์ต้องดำเนินการตามวิธีการที่เสนอไว้ในโครงการอย่างเคร่งครัด
- ๕.๒ ผู้ใช้สัตว์ต้องบันทึกหลักฐานแหล่งที่มาของสัตว์ วิธีการเลี้ยง ระบบการป้องกันการติดเชื้อ และสภาพแวดล้อมของสถานที่เลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่อง
- ๕.๓ ผู้ใช้สัตว์ต้องทำบันทึกทุกครั้งที่มีการปฏิบัติต่อสัตว์

การกำกับและดูแลให้ผู้ใช้สัตว์ปฏิบัติตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์

๑. ระดับองค์การ

- ๑.๑ องค์การที่มีการใช้สัตว์ในงานวิจัย งานทดสอบ งานสอน และงานผลิต ชีววัตถุ ควรมีคณะกรรมการอย่างน้อยหนึ่งชุด เพื่อรับผิดชอบและจัดการในเรื่องการใช้สัตว์ให้เป็นไปตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ และแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้
- ๑.๒ คณะกรรมการควรประกอบด้วย กรรมการบริหารขององค์การ นักวิจัย และบุคคลภายนอกวงการหรือนอกองค์การอย่างหลากหลาย
- ๑.๓ หน้าที่ของคณะกรรมการ มีดังนี้
 - ๑.๓.๑ กำหนดรายละเอียด แนวทางปฏิบัติในการใช้และการเลี้ยงสัตว์เพื่องานวิจัยงานทดสอบงานสอน และงานผลิตชีววัตถุ ให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
 - ๑.๓.๒ พิจารณาโครงการที่มีการใช้สัตว์ในงานวิจัย งานทดสอบงานสอน และงานผลิตชีววัตถุ ที่มีผู้เสนอ ทั้งที่โครงการจะดำเนินการภายในหรือภายนอกองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ต้องการดำเนินการภายในองค์การ และนำเสนอต่อผู้บริหารองค์การ เฉพาะโครงการที่มีแผนปฏิบัติการถูกต้องสอดคล้องกับจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ ซึ่งจะดำเนินการได้ต่อเมื่อได้รับอนุมัติแล้วเท่านั้น
 - ๑.๓.๓ ติดตามกำกับดูแลการใช้สัตว์ให้เป็นไปตามแผนการปฏิบัติต่อสัตว์โดยถูกต้อง ตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
 - ๑.๓.๔ จัดการให้หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ดำเนินการอย่างมีมาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
 - ๑.๓.๕ สนับสนุนและผลักดันให้หน่วยงานเลี้ยงสัตว์ได้รับงบประมาณเพียงพอในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
 - ๑.๓.๖ จัดให้มีการสอนการอบรมการประชุมทางวิชาการ เพื่อให้และเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการใช้สัตว์แก่นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ที่ใช้สัตว์ และพนักงานเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ ได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน

๒. ระดับชาติ

- ๒.๑ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ควรแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อกำกับดูแลส่งเสริมและสนับสนุน ให้การใช้สัตว์เพื่องานวิจัย งานสอน งานทดสอบ และงานผลิตชีววัตถุ ของทุกองค์การ เป็นไปตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ และแนวทางปฏิบัติ โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้
- ๒.๑.๑ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการตรวจสอบข้อเท็จจริงภายในองค์การ กรณีที่มีการร้องเรียนจาก ประชาชน สื่อมวลชน วารสารที่ตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการ และแหล่งให้ทุนอุดหนุนการวิจัย
- ๒.๑.๒ ส่งเสริมสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้ ผู้ใช้สัตว์ องค์การที่ใช้สัตว์ทั้งภาครัฐและเอกชน ปฏิบัติตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ อย่างเคร่งครัด
- ๒.๑.๓ สนับสนุนและเสนอแนะแก่องค์การ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ใช้สัตว์ ในการกำหนดรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติสำหรับการใช้และการเลี้ยงสัตว์เพื่องานวิจัย งานทดสอบ งานสอน และงานผลิตชีววัตถุ ขององค์การ ให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
- ๒.๑.๔ แก้ไขปรับปรุงจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ ให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ
- ๒.๑.๕ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานต่างๆ ที่ใช้สัตว์ จัดการประชุมสัมมนาอบรมวิธีการเลี้ยงและวิธีการใช้สัตว์ ตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ
- ๒.๑.๖ ประสานงานกับสำนักงบประมาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณ ให้ได้รับทราบถึงความสำคัญของการดำเนินงานตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณให้เพียงพอแก่การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒.๑.๗ ประสานงานกับหน่วยงานที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ให้พิจารณาให้ทุนอุดหนุนแก่โครงการที่ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการของแต่ละองค์การแล้วเท่านั้น

- ๒.๒ กองบรรณาธิการของวารสารที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัย ควรกำหนดให้ผู้ส่งบทความหรือผลงานวิจัยเพื่อพิมพ์เผยแพร่ จัดส่งต้นฉบับพร้อมด้วยข้อมูลที่แสดงความชัดเจนทั้งด้านพันธุกรรมสัตว์ จำนวนสัตว์ที่ใช้วิธีการเลี้ยง และเทคนิคการปฏิบัติต่อสัตว์ รวมทั้งเอกสารแสดงหลักฐานการได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการขององค์การให้ดำเนินการวิจัยได้มาด้วย และควรรอการตีพิมพ์ไว้ จนกว่าผู้ส่งบทความหรือผลงานวิจัยจะส่งเอกสารแสดงหลักฐานว่าได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณการใช้สัตว์ฯ มาให้ครบถ้วนแล้ว

คณะกรรมการร่าง "จรรยาบรรณการใช้สัตว์"
(แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒)

ดร.ประคน จาติกวณิช
รศ.นพ.เมืองทอง แคมมณี
ศ.ดร.ชุมพล ผลประมุข
ดร.อุดม จันทรรักษ์ศรี
นายโรเจอร์ โลหะนันท์
นางเสียวณี เวชชาชีวะ
นายธเนศ ต่วนชะเอม
ดร.ปัทมารัตน์ กุญชร ณ อยุธยา
นางทัศนีย์ ธรานนท์

๕

คณะกรรมการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตาม
"จรรยาบรรณการใช้สัตว์"
(แต่งตั้งเมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๕ - ๒๔ กันยายน ๒๕๕๗)

ดร.วาทัญญู ณ ถลาง
ดร.ประคน จาติกวณิช
รศ.นพ.เมืองทอง แคมมณี
ศ.ดร.ชุมพล ผลประมุข
ศ.นสพ.ดร. ณรงค์ศักดิ์ ชัยบุตร
พระมโน เมตตานนโท
สพญ.วันทนีย์ รัตนศักดิ์
น.ส.วิศรา ไชยสาลี
ดร.ปัทมารัตน์ กุญชร ณ อยุธยา

๕